

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ
ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ – ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ
ΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΚΟΛΟΒΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΑΜ:1340200100716

ΕΞΑΜΗΝΟ: Η'

ΑΘΗΝΑ, 2004

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- I.** ΕΙΣΑΓΩΓΗ
- II.** ΠΑΙΔΕΙΑ
  - A.** ΟΡΙΣΜΟΣ - ΒΑΘΜΙΔΕΣ
  - B.** ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
  - C.** ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
  - D.** ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ
- III.** ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΩΣ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
  - A.** ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ
  - B.** ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ
  - C.** ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ
- IV.** ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ
- V.** ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ
  - A.** ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
  - B.** ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ
  - C.** ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
- VI.** ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΚΩΛΥΜΑΤΑ ΕΚΛΟΓΙΜΟΤΗΤΑΣ
- VII.** ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα συνταγματικά δικαιώματα αποτελούν μία από τις σημαντικότερες παροχές στον πολίτη από το θεμελιώδη νόμο του Κράτους. Το Σύνταγμα όχι μόνο του τα αναγνωρίζει αλλά συνάμα φροντίζει και για την άσκηση και προστασία τους. Οι διάφοροι κατά καιρούς όροι που τους έχουν αποδοθεί ως ατομικές ελευθερίες, ατομικά δικαιώματα. Τονίζουν όσο τίποτε άλλο την εξέχουσα προστασία που προβλέπει το Σύνταγμα για τον καθένα προσωπικά.

Αυτή η προστασία, όμως, έναντι ποίων εκδηλώνεται; Έναντι του κράτους, από το οποίο απαιτούμε ανοχή ή παροχή ή αποχή ανάλογα με το εκάστοτε δικαίωμα ή και έναντι των ιδιωτών στις προσωπικές μας σχέσεις;

Ανακύπτει έτσι το λεγόμενο θέμα «τριτενέργεια» των συνταγματικών δικαιωμάτων. Κυρίαρχη είναι η άποψη ότι στο Σύνταγμα είναι υπέρτατος νόμος της χώρας, το αστικό δίκαιο που ρυθμίζει τις διαπροσωπικές σχέσεις όπως και κάθε κανόνας δικαίου περιεχόμενος σε απλό νόμο υποτάσσεται στο αυξημένης τυπικής ισχύος θεμελιώδη νόμο του κράτους και ουσιαστικά τα ατομικά δικαιώματα, όπως δέχεται και το γερμανικό Ομοσπονδιακό Δικαστήριο. Εδώ το θέμα που θα μας απασχολήσει είναι η εφαρμογή ενός από τα θεμελιώδη δικαιώματα της ακαδημαϊκής ελευθερίας στο χώρο των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Η ακαδημαϊκή ελευθερία προστατεύεται από το ισχύον Σύνταγμα στο άρθρο 16, από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και από το πρόσθετο αυτής πρωτόκολλο στο άρθρο 2.

Το πρώτο πράγμα που θα εξετάσουμε είναι ότι σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ. 5 εδ.1 του Συντάγματος η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Ανώτατες σχολές θεωρούνται αυτές που χορηγούν πτυχία ή διδακτορικά διπλώματα. Ανώτατες σχολές μπορεί να ιδρύσει μόνο το Κράτος. Πράγματι το Σύνταγμα απαγορεύει ρητών στους ιδιώτες την ίδρυση ανώτατων σχολών καθώς και επιβάλλει τη λειτουργία τους ως ΝΠΔΔ. Τα πανεπιστήμια ως ιδρύματα στοχεύουν στην αντικειμενικότερη και μακροπρόθεσμη διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας και παροχής ανώτατης εκπαίδευσης στο υψηλότερο επίπεδο.

Το δεύτερο σκέλος της αναφοράς μας είναι οι καθηγητές των ΑΕΙ ως δημόσιοι λειτουργοί όπως αυτό καθιερώνεται στο άρθρο 16 παρ. 6 του Συντάγματος. Οι καθηγητές αποτελούν το κύριο ερευνητικό και διδακτικό προσωπικό του Πανεπιστημίου. Ο διαχωρισμός των καθηγητών ΑΕΙ από τους δημοσίους υπαλλήλους καθιστά σαφέστερη αφενός τη λειτουργία που επιτελούν, την ιδιαίτερη σημασία του έργου του και αφετέρου την ακαδημαϊκή ελευθερία και προσωπική λειτουργική ανεξαρτησία τους.

Τέλος, τέλος με τη βοήθεια της νομολογίας και της θεωρίας που έχει αναπτυχθεί γύρω από το καθεστώς που διέπει τους

καθηγητές ΑΕΙ θα αποπειραθεί να δοθούν όλες οι πτυχές των θεμάτων που προέκυψαν, τι ίσχυε και τι ισχύει σήμερα.

II. ΠΑΙΔΕΙΑ

A. ΟΡΙΣΜΟΣ - ΒΑΘΜΙΔΕΣ

Παιδεία, σύμφωνα με την ευρύτερη έννοια του όρου είναι η καλλιέργεια του ανθρωπίνου πνεύματος. Αφορά την πνευματική υπόσταση του ανθρώπου. Με την ουσιαστική έννοια, ο όρος παιδεία αναφέρεται σε πνευματικά αγαθά ενώ με την τυπική έννοια αναφέρεται στην διαδικασία μέσα από την οποία παρέχεται η παιδεία.

B. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Η παιδεία ανάλογα με τον φορέα που την παρέχει, διακρίνεται σε δημόσια και ιδιωτική. Δημόσια είναι η παρεχόμενη από το κράτος ή από άλλους δημόσιους εκπαιδευτικούς φορείς όπως οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Η παιδεία διακρίνεται επίσης σε πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια πανεπιστήμια. Στο πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο χώρο το Σύνταγμα επιτρέπει την συνύπαρξη δημοσίων και ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων. Όσον αφορά την ανώτατη παιδεία, ο συντακτικός νομοθέτης επιτρέπει μόνο την ίδρυση και λειτουργία δημοσίων ανωτάτων σχολών.

Άλλωστε η σημασία της παιδείας είναι μεγάλη και τόσο ουσιώδη ώστε αναφέρεται στο ίδιο το κείμενο του Συντάγματος και ειδικότερα στο άρθρο 16 παρ2. Ειδικότερα, αναφέρεται ότι η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του κράτους και έχει ως σκοπό την ηθική,

πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης καθώς και η διάπλαση τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.

Γ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Η παιδεία σαφώς και είναι ελεύθερη. Η ελευθερία τούτη αναφέρεται καταρχήν στο περιεχόμενο της δηλαδή στην εκπαιδευτική, γνωσιολογική και καλλιτεχνική ύλη. Το δικαίωμα της παιδείας αναγνωρίζεται ως αμυντικό κατά του κράτους. Το Κράτος οφείλει να απέχει από οποιαδήποτε ενέργεια που θα παρακώλυε το δικαίωμα της παιδείας αλλά στρέφεται ενάντια σε κάθε επιθετική ανθρώπινη ενέργεια αφού φυσικά τριτενέργεια. Η τριτενέργεια αυτή προκύπτει επιπρόσθετα από την προστατευτική του διάσταση δηλαδή το κράτος οφείλει να την προστατεύει από επιθετική ενέργεια οποιεσδήποτε εξουσίας. Τέλος το ισχύον Σύνταγμα αναγνωρίζει το δικαίωμα της παιδείας ως εξασφαλιστικό – διεκδικητικό. Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας σε όλες τις βαθμίδες της στα κρατικά εκπαιδευτήρια¹. Έτσι, κατοχυρώνεται η παιδεία ως κοινωνικό αγαθό.

---

1) αρ. 16, παρ. 4 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

D. ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

Τα Πανεπιστήμια² αποτελούν την τριτοβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή την ανώτατη εκπαίδευση. Ανώτατες σχολές ή άλλως ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα αποτελούν μερικότερους χώρους μέσα στους οποίους ασκούνται πλείστα ὅσα συνταγματικά δικαιώματα τόσο από τους διδασκόμενους όσο και από τους διδάσκοντες, το διδακτικό προσωπικό, τα οποία προσαρμόζονται θεσμικά κατά το μέτρο που επιβάλλεται από την αιτιώδη συνάφεια. Αποστολή των ΑΕΙ είναι να παράγουν και να μεταδίδουν τη γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία καθώς και να καλλιεργούν τις τέχνες. Επιπλέον να συντείνουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων ατόμων με επιστημονική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική συνείδηση παρέχοντας τους τα εφόδια που θα τους εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτιση τους για επιστημονική και επαγγελματική σταδιοδρομία. Επιπρόσθετα, να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση κοινωνικών και αναπτυξιακών αναγκών του τόπου. Τέλος τα ΑΕΙ οφείλουν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της ανάγκης για συνεχιζόμενη εκπαίδευση και επιμόρφωση του λαού.

ΙΙΙ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Α. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Τα ΑΕΙ είναι νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου πλήρως αυτοδιοικούμενα. Ανώτατες σχολές μπορεί να ιδρύσει μόνο το κράτος. Το Σύνταγμα απαγορεύει ρητώς στους ιδιώτες την ίδρυση ανώτατων σχολών³ και επιβάλλει την λειτουργία τους ως ΝΠΔΔ⁴ τα οποία συνιστώνται και οργανώνονται και καταργούνται δια νόμου ή βάσει νομοθετικής εξουσιοδότησης, δια διατάγματος⁵ που μόνο το κράτος δύναται να εκδώσει. Επομένως δεν μπορούν ούτε δια νόμου να οργανωθούν σε ενώσεις προσώπων ή σύλλογοι. Έτσι με την οργάνωση των ΑΕΙ ως ιδρυμάτων, το Σύνταγμα τονίζει ότι κεντρικός σκοπός του πανεπιστημίου δεν είναι ο συντεχνιακός συμψηφισμός των συμφερόντων σε δεδομένο χρόνο προσώπων αλλά ο αντικειμενικότερος και ο πιο μακροπρόθεσμος σκοπός της διεξαγωγής επιστημονικής έρευνας στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο.

---

3) αρ. 16, παρ.8 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

4) αρ. 16, παρ.5 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

5) βλ. ΠΔ ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ, ΓΕΝ. ΔΙΟΙΚ. ΔΙΚΑΙΟ αρ. 1148

Αυτοδιοίκηση σημαίνει την άσκηση διοικητικών αρμοδιοτήτων από διοικητική μονάδα που βρίσκεται εκτός του σώματος των άμεσων κρατικών υπηρεσιών και είναι οργανωμένη σε ξεχωριστό νομικό πρόσωπο που ορίζει μόνο του τα πρόσωπα που το διοικούν⁶. Η οργάνωση και λειτουργία των ΑΕΙ διέπεται από τις διατάξεις του ν.1268/82 ενώ η εσωτερική διάρθρωση και οργάνωση των διοικητικών -οικονομικών- τεχνικών υπηρεσιών τους όπως και διαδικασίες και οι προϋποθέσεις τοποθέτησης του προσωπικού σε αντίστοιχες θέσεις καθορίζονται από τον εσωτερικό κανονισμό των ΑΕΙ.

B. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΑ

Η Διοικητική αυτοτέλεια έγκειται αφενός στον τυπικό διαχωρισμό του διοικητικού προσωπικού του αυτοδιοικούμενου Οργανισμού από το προσωπικό των άμεσων κρατικών υπηρεσιών και αφετέρου στην ανεξαρτησία έναντι αυτών και στον ορισμό των προσώπων που διοικούν τον αυτοδιοικούμενο οργανισμό και την διεξαγωγή διοικητικού έργου⁷. Το διοικητικό και διδακτικό προσωπικό που αποτελούν είναι υπάλληλοι ΑΕΙ και όχι του κράτους αν και μισθοδοτούνται πλέον από το δημόσιο⁸. Επίσης τα ίδια τα ΑΕΙ εκλέγουν τα όργανά τους με εξαίρεση τον κρατικό διορισμό Πρυτάνεως. Ακόμη, η διοικητική αυτοτέλεια των

---

6) ΠΔ ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ, ΓΕΝ. ΔΙΟΙΚ. ΔΙΚΑΙΟ, αρ. 824

7) ΠΔ ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ, ΓΕΝ. ΔΙΟΙΚ. ΔΙΚΑΙΟ, αρ. 889

8) αρ. 1, Ν. 1238/1982

ΑΕΙ συνεπάγεται την εξουσία τους να αποφασίζουν τις υποθέσεις τους με δικά τους όργανα, καθώς και να επιλέγουν το ερευνητικό και διδακτικό προσωπικό. Τέλος, η διοικητική αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ δεν σημαίνει την ικανότητα εκδόσεως κανονιστικών πράξεων ανεξαρτήτως νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως ούτε και ικανότητα των ίδιων για ύπαρξη - σύσταση - συγχώνευση - κατάτμηση Πανεπιστημίων γιατί αυτό γίνεται μόνο με Προεδρικό διάταγμα⁹. Όσον αφορά στην δημοσιονομική αυτοτέλεια αυτή έγκειται στην οικονομική ανεξαρτησία του αυτοδιοικούμενου οργανισμού, δηλαδή ότι το ίδιο το Πανεπιστήμιο δύναται να έχει δική του περιουσία και δικά του έσοδα, να διαχειρίζεται και να διαθέτει και τα δύο κατά την κρίση του, καθώς και να συντάσσει δικό προϋπολογισμό και απολογισμό και να ασκεί δικό του δημοσιονομικό έλεγχο.

C. ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Τα ΑΕΙ τελούν υπό την εποπτεία του κράτους. Η άσκηση της εποπτείας αυτής συνίσταται σε έλεγχο νομιμότητας και όχι σκοπιμότητας. Ο έλεγχος αυτός ασκείται από τον Υπουργό Παιδείας και μάλιστα σε όλες τις αποφάσεις είτε θετικές είτε αρνητικές των αρμόδιων εκλεκτορικών σωμάτων.

---

9) αρ. 16, παρ. 5 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Σε περιπτώσεις πράξεων διορισμού των μελών του διδακτορικού προσωπικού η άσκηση της κρατικής εποπτείας έγκειται στον προληπτικό έλεγχο νομιμότητας τους πριν τη δημοσίευση τους. Άρα δεν επιτρέπεται η άσκηση κατασταλτικού ελέγχου ή ανάκλησής τους από τον Υπουργό Παιδείας. Τέλος, τα ΑΕΙ επιχορηγούνται από το κράτος για την εκπλήρωση της αποστολής τους.

IV. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

Το διδακτικό έργο παρέχεται από το Διδακτικό – Ερευνητικό Προσωπικό (ΔΕΠ) το οποίο αποτελείται από Καθηγητές, Αναπληρωτές Καθηγητές, Επίκουρους Καθηγητές και Λέκτορες. Οι Καθηγητές και Αναπληρωτές Καθηγητές εκλέγονται ως μόνιμοι. Τα μέλη του ΔΕΠ που χρησιμοποιούν τον καθηγητικό τους τίτλο υποχρεούνται σε ακριβή και πλήρη χρησιμοποίηση αυτού αλλιώς αυτό συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα. Προϋπόθεση για εκλογή σε θέση του ΔΕΠ είναι η κατοχή διδακτορικού διπλώματος σχετικού με το γνωστικό αντικείμενο του Τομέα στον οποίο υπάγεται η θέση. Οι θέσεις των μελών του ΔΕΠ είναι ενιαίες, ανήκουν στο τμήμα και κατανέμονται στους Τομείς.

Έργο των μελών του ΔΕΠ είναι η έρευνα, συμμετοχή στη διοίκηση των ΑΕΙ και παροχή υπηρεσιών στο κοινό σύνολο συναφών προς την ειδικότητά τους και τη θέση τους. Δύνανται να παρέχουν τις υπηρεσίες τους στο Δημόσιο, στους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και δημοσίου τομέα

και καθώς και σε Διεθνείς Οργανισμούς. Οι καθηγητές των ΑΕΙ είναι δημόσιοι λειτουργοί¹⁰. Ο ίδιος ο συντακτικός νομοθέτης χαρακτηρίζει τους καθηγητές των ΑΕΙ ως δημόσιους λειτουργούς και θεσπίζει εγγυήσεις για την ανεξαρτησία τους. Δηλαδή, επιφυλάσσει στους καθηγητές των Πανεπιστημίων ένα ειδικό status, μια ειδική θέση. Η ιδιαίτερη αυτή νομική μεταχείριση οφείλεται στην αναγκαιότητα του έργου τους και στην προάσπιση της ακαδημαϊκής ελευθερίας της οποίας η υλοποίηση προϋποθέτει την προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησία των καθηγητών ΑΕΙ. Ο χαρακτηρισμός τους ως δημόσιοι λειτουργοί υποδηλώνει ότι οι καθηγητές των ΑΕΙ δεν δεσμεύονται από ιεραρχικές διαταγές και υπηρεσιακές οδηγίες. Οι καθηγητές αποχωρούν αυτοδικαίως μόλις λήξει το ακαδημαϊκό έτος μέσα στο οποίο συμπληρώνουν το εξηκοστό έβδομο έτος της ηλικίας τους¹¹. Άρα, λοιπόν, δεν μπορούν να παυθούν πριν τον χρόνο αυτό παρά μόνο με τις ουσιαστικές προϋποθέσεις του άρ 88 παρ 4 και κατόπιν απόφασης συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς.

V. ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Οι καθηγητές είναι ελεύθεροι να καθορίζουν το αντικείμενο, το περιεχόμενο και τη μέθοδο της επιστημονικής έρευνας και διδασκαλίας καθώς και να

---

10) αρ. 16, παρ. 6 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

11) αρ. 16, παρ. 6 εδ. Ε΄ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

εκφράζουν ή να διαδίδουν τις επιστημονικές απόψεις τους ή τις ερευνητικές τους διαπιστώσεις. Τέλος, ειδική έναντι των δημοσίων υπαλλήλων είναι και μισθολογικής τους μεταχείριση, προκειμένου να διασφαλιστεί η λειτουργική και προσωπική τους ανεξαρτησία τους.

Άλλο ένα σημείο ως προς το οποίο οι καθηγητές διαφέρουν από τους δημόσιους υπαλλήλους και μοιάζουν με τους δικαστές είναι ότι αυτοί είναι οι μόνοι έμμισθοι δημόσιοι λειτουργοί που χωρίς να έχουν την ιδιότητα του δικαστή μετέχουν σύμφωνα με το Σύνταγμα στη σύνθεση ανώτατων δικαστηρίων και συμβουλίων καθώς επίσης επιτρέπεται κατ' εξαίρεση η εκλογή δικαστικών ως καθηγητών Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων¹². Ειδικότερα, οι καθηγητές Ανωτάτων Σχολών που δύνανται να μετέχουν στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο¹³, στο Δικαστήριο Αγωγών Κακοδικίας¹⁴ και στο Ανώτατο Πειθαρχικό Συμβούλιο για τους ανώτατους δικαστές¹⁵ πρέπει να είναι τακτικοί, δηλαδή, πρωτοβάθμιοι καθηγητές γιατί εγγυώνται αφενός μεν μεγαλύτερες γνώσεις και εμπειρία και αφετέρου και σπουδαιότερο υψηλότερο βαθμό ανεξαρτησίας.

---

12) αρ. 89, παρ. 2 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

13) αρ. 100, παρ. 2 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

14) αρ. 99 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

15) αρ. 91, παρ. 2 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Η ακαδημαϊκή ελευθερία του διδακτικού - ερευνητικού προσωπικού είναι η ελευθερία ακαδημαϊκής έρευνας και διδασκαλίας στα πλαίσια του αυτοδιοικούμενου Πανεπιστημίου. Η αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας εγγυάται την αδέσμευτη επιστημονική σκέψη, έρευνα και διδασκαλία. Νοείται όχι μόνο ως ατομικό δικαίωμα του Πανεπιστημιακού διδασκάλου ή ερευνητή αλλά και ως οργανωμένη δραστηριότητα αναπτυσσόμενη σύμφωνα με κανόνες που θεσπίζει και με οικονομικά μέσα που παρέχει το Κράτος. Μέσα στο πλαίσιο αυτό κρίθηκε ότι μέλη του ΔΕΠ των ΑΕΙ έχουν από το ά. 16 του Συντάγματος ευθέως το ατομικό δικαίωμα να αξιώσουν από το Κράτος την εξασφάλιση των εν γένει προϋποθέσεων για ακώλυτη άσκηση της διδακτικής και ερευνητικής τους δραστηριότητας ως αναπόσπαστων στοιχείων της ακαδημαϊκής ελευθερίας και ως αναγκαίων όρων της κατοχυρωμένης συνταγματικής αποστολής τους ως «ερευνητών»¹⁶.

Η ακαδημαϊκή ελευθερία δεν είναι τίποτε άλλο παρά ελευθερία καθενός μέλους της πανεπιστημιακής κοινότητας να συμμετέχει στην έρευνα και τη διδασκαλία αναπτύσσοντας έτσι την προσωπικότητά του. Από την άποψη αυτή, η ακαδημαϊκή ελευθερία συνδέεται με το γενικό δικαίωμα ελευθερίας του άρ.5 παρ. 1 του Συντάγματος και εντάσσεται στα ατομικά δικαιώματα που κατοχυρώνουν την ελευθερία της πνευματικής κίνησης.

---

16) ΣΤΕ 4009/2000 ΕΔΔ 2001, 337

Τέλος, το Πανεπιστήμιο δεν μπορεί να παρακωλύει αλλά αντιθέτως οφείλει να διευκολύνει τη διδακτική δραστηριότητα των καθηγητών. Η ελευθερία έκφρασης των δημοσίων λειτουργών μέσα από τα συνδικαλιστικά τους όργανα αποτελεί και αυτή έκφραση της ακαδημαϊκής ελευθερίας.

Οι τρεις σημαντικότερες εκφάνσεις της ακαδημαϊκής ελευθερίας είναι:

- ✧ Η ελευθερία επιστήμης
- ✧ Η ελευθερία έρευνας και
- ✧ Η ελευθερία διδασκαλίας.

A. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Πρώτα, η ελευθερία επιστήμης περιλαμβάνει την ελευθερία επιλογής και ενασχόλησης με οποιαδήποτε επιστήμη. Δεν υπάρχει απαγορευμένη ή επιφυλασσόμενη στο Κράτος ή σε ορισμένη ομάδα ανθρώπων επιστήμη όπως επίσης απαγορεύεται και ο εξαναγκασμός της επιστημονικής εργασίας. Επίσης περιλαμβάνει την ελευθερία επιστημονικής γνώμης και πιο συγκεκριμένα την ελευθερία διαμορφώσεως, διατηρήσεως, αλλαγής, έκφρασης και διάδοσης μιας επιστημονικής γνώμης αλλά και την ελευθερία λήψεως αυτής ή αρνητικής αντιδράσεως σε αυτή. Δεν επιτρέπεται κανένας έλεγχος και δεν χρειάζεται καμία άδεια προφορική ή γραπτή προτού εκφραστεί μια επιστημονική γνώμη καθώς και δεν

επιτρέπεται η επισύναψη από φορείς δημόσιας εξουσίας δυσμενών επιπτώσεων σε μια επιστημονική γνώμη. Τέλος, η επιστήμη δε δύναται να υποταχθεί σε οποιοδήποτε πολιτικό κόμμα. Η στρατευμένη επιστήμη παύει να είναι επιστήμη και γίνεται προκαθορισμένη κομματική προπαγάνδα.

B. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η ελευθερία έρευνας σημαίνει πρώτα απ' όλα ότι τα πάντα υπόκεινται στην έρευνα. Δηλαδή, δεν υπάρχει αντικείμενο γνώσεως του οποίου να απαγορεύεται η έρευνα. Δεύτερον, περιλαμβάνει την ελευθερία επιλογής του αντικειμένου και της μεθόδου της έρευνας. Εξαίρεση αποτελεί ότι κάθε ερευνητής δεν μπορεί να έχει αξίωση πρόσβασης σε δημόσια πράγματα ή στοιχεία που εξ ορισμού δεν επιτρέπεται για λόγους δημοσίου συμφέροντος ή λόγων εθνικής ασφάλειας, καθώς και ως προς την μέθοδο της έρευνας ο ερευνητής δε δύναται να εφαρμόσει μεθόδους που συνεπάγονται τη διενέργεια πράξεων που απαγορεύονται ή τιμωρούνται γιατί, για παράδειγμα, μπορεί να προσβάλλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Τέλος, η ελευθερία έρευνας συμπεριλαμβάνει και την ελευθερία ανακοινώσεως, δημοσιεύσεως και διαδόσεως των ερευνητικών πορισμάτων.

C. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Όσων αφορά την ελευθερία διδασκαλίας αυτή αφορά αυτή σημαίνει ότι μέσα στον πανεπιστημιακό χώρο πρέπει να υπάρχει ελευθερία διακίνησης ιδεών. Κάθε καθηγητής

δύναται να διδάξει οποιοδήποτε υποχρεωτικό ή κατ' επιλογήν μάθημα για το οποίο ο τομέας στον οποίο ανήκει έχει την αρμοδιότητα διδασκαλίας. Η διδασκαλία απαιτείται να είναι ελεύθερη χωρίς δυσμενείς συνέπειες για το διδάσκοντα. Η απαγόρευση της διδασκαλίας μιας ορισμένης επιστημονικής θεωρίας αντίκειται στο Σύνταγμα. Επιπρόσθετα, η ελευθερία της διδασκαλίας περιλαμβάνει της ελευθερία καθορισμού των ορίων διδασκαλίας, καθορισμού του ακροατηρίου, θεμάτων, μεθόδου, χρόνου, χώρου της διδασκαλίας. Εν ολίγοις, η ελευθερία διδασκαλίας αναφέρεται αφενός μεν στην ελευθερία του διδάσκειν όσο και στην ελευθερία του διδάσκεσθαι, καθώς επίσης και στο γεγονός ότι το Πανεπιστήμιο οφείλει να διευκολύνει και όχι να παρακωλύει τη διδακτική δραστηριότητα του διδάσκοντος ή του διδασκομένου.

Όπως και τα άλλα ατομικά δικαιώματα έτσι και η ακαδημαϊκή ελευθερία τόσο των διδασκόντων όσο και των διδασκομένων δεν περιλαμβάνει την ελευθερία παραβάσεως των γενικών νόμων, αυτών, δηλαδή, που προστατεύουν ένα έννομο αγαθό. Επίσης, η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα¹⁷. Η υποχρέωση, λοιπόν, υπακοής στο Σύνταγμα καθώς και η απαγόρευση της κατάχρησης της ακαδημαϊκής ελευθερίας παραβιάζεται μόνο με την χρησιμοποίηση της θέσεως του πανεπιστημιακού διδασκάλου στο Πανεπιστήμιο

---

17) αρ. 16, παρ. 1 εδ. 2 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

για προπαγάνδα εναντίον του ίδιου του Συντάγματος και των αρχών του. Δεν απαγορεύεται αντιθέτως η επιστημονική κριτική και μάλιστα ανεξάρτητα από το αντικείμενό της.

VI. Η εξαίρεση των καθηγητών των ΑΕΙ από τα κωλύματα εκλογιμότητας.

Τα θετικά προσόντα εκλογιμότητας προβλέπονται και συμπεριλαμβάνονται στο κείμενο του Συντάγματος¹⁸ και είναι ουσιαστικά τα ίδια με αυτά που περιείχαν τα προηγούμενα ελληνικά Συντάγματα. Αναφέρονται σε τρία επί μέρους στοιχεία:

- την ιδιότητα του έλληνα πολίτη
- την ικανότητα του εκλέγειν και
- τη συμπλήρωση του 25^{ου} έτους της ηλικίας κατά την ημέρα της εκλογής.

Ο κατέχων τα θετικά προσόντα εκλογιμότητας δεν μπορεί παρόλα αυτά να ανακηρυχθεί υποψήφιος και να εκλεγεί βουλευτής στην περίπτωση κατά την οποία συντρέχει στο πρόσωπό του μία από τις νομικές καταστάσεις του άρ. 56 παρ. 1,2,3 του Συντάγματος. Πρόκειται, δηλαδή, για αρνητικές πλέον προϋποθέσεις, για κωλύματα εκλογιμότητας άλλα εκ των οποίων είναι απόλυτα και άλλα σχετικά.

---

18) αρ. 55, παρ. 1 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Με τα κωλύματα αυτά προβλέπεται περιορισμός του γενικού δικαιώματος του εκλέγεσθαι. Οι περιλαμβανόμενοι στις κατηγορίες που θέτει το Σύνταγμα όπως έμμισθοι δημόσιοι υπάλληλοι, λειτουργοί, αξιωματικοί ενόπλων δυνάμεων και σωμάτων ασφαλείας, υπάλληλοι ΟΤΑ, ΝΠΔΔ προκειμένου να ανακηρυχθούν υποψήφιοι και να εκλεγούν βουλευτές θα πρέπει προηγουμένως να παραιτηθούν από τη θέση την οποία κατέχουν. Η παραίτηση, βέβαια, απαιτείται να είναι γραπτή. Από το κώλυμα της παρ. 1 του άρ. 56 εξαιρούνται οι καθηγητές Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων¹⁹. Η εξαίρεση αυτή συναντάται για πρώτη φορά στη Συντακτική Πράξη της 3/5 Οκτωβρίου 1974 η οποία εξαιρεί τους καθηγητές των ΑΕΙ από το κώλυμα εκλογιμότητας του άρ. 71 του Συντάγματος του 1952

---

19) άρ. 56, παρ. 2 ΣΥΝΤΑΓΜΑ

VII. Συμπεράσματα

Το συνταγματικό καθεστώς που διέπει τους καθηγητές των ΑΕΙ αφενός ρυθμίζεται από το άρθρο 16 του Συντάγματος και αφετέρου από τον ειδικό νόμο 1268/1982 «Για τη δομή και λειτουργία των ΑΕΙ».

Βάσει του άρθρου 16 ασχοληθήκαμε με την Πανεπιστημιακή αυτοδιοίκηση που αφορά στη σύσταση και μορφή των Ανώτερων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Ειδικότερα η αυτοδιοίκηση περιλαμβάνει την διοικητική αυτοτέλεια, δηλαδή την επιλογή και εκλογή διδακτικών και διοικητικών οργάνων των ΑΕΙ και τη λήψη αποφάσεων για πανεπιστημιακά θέματα από τα ίδια τα όργανά τους, καθώς και την δημοσιονομική αυτοτέλεια των ΑΕΙ δηλαδή, την αυτόνομη περιουσία, διαχείριση και διάθεση αυτής από τα ίδια τα όργανα. Επιπλέον, αναλύσαμε την ακαδημαϊκή ελευθερία του διδακτικού προσωπικού η οποία συνίσταται στην ελευθερία έρευνας, επιστήμης και διδασκαλίας, καθώς και τους περιορισμούς αυτών των ελευθεριών.

Τέλος, αναφερθήκαμε στα ασυμβίβαστα των καθηγητών και τη συμμετοχή τους στα ανώτατα δικαστήρια του κράτους.

Έτσι και με την παράθεση της νομολογίας αποκτούμε σαφή εικόνα για το καθεστώς που διέπει τους καθηγητές των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΕΥ., ΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΟΡΓΑΝΑ Κατά ΤΟ Ν. 1268/1982 ΚΑΙ Η ΠΛΗΡΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΩΝ ΑΕΙ, ΑΡΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ 1983

- ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π.Δ., ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ, ΤΟΜΟΣ Α΄ 1991, σελ 687 επ.

- ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π.Δ., ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, β΄ έκδοση 1986

- ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΤΟΜΟΣ 3^{ος} α΄ έκδοση 2004

- ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ Π. Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΑΕΙ, ΤΟ Σ 1990, σελ 445 επ.

- ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Ε. ΚΡΑΤΟΣ - ΝΟΜΟΣ - ΔΙΟΙΚΗΣΗ, ΣΗΜΜΕΙΚΤΑ 2000

- ΤΣΑΤΣΟΣ Δ. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, ΤΟΜΟΣ Β΄, 1993

- ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Κ. ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ 2002, σελ. 309

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- ΣτΕ 5088/1997, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ 40 (1999) σελ. 910

- ΣτΕ 2461/2002, Τμ Γ' ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ, ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ 6/2002, σελ. 929-932

- ΣτΕ 2237/2001, Τμ Στ' ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ 3/2002, σελ. 470-473

- ΣτΕ 2216/77, ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ, σελ. 638

- ΣτΕ 1816/1983, ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ, σελ. 464-471

- ΣτΕ 2298/1979, ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ, σελ. 186,187,188,189

- ΣτΕ 2786/1984, ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ, σελ. 566-574
- ΣτΕ 1817/1983, ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ, σελ. 471